

СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Малишко В.М.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кафедри господарського права і процесу
Національного авіаційного університету*

Креховецька Д. О.,

*студентка 5 курсу
Національного авіаційного університету*

Страховання фінансових ризиків вважається самим непрозорим і загадковим на страховому ринку України. Цей вид страхування більшість сприймає як інструмент відмивання грошей і оптимізації оподаткування, саме в страхуванні фінансових ризиків експерти і чиновники бачать псевдо страхування, спрямоване на вимивання коштів за кордон. Серед різноманітних ризиків, які супроводжують підприємницьку діяльність, основне місце відводиться страхуванню фінансових ризиків.

Розвиток економічних відносин в Україні та перехід до ринкової економіки потребує кардинальних змін у сфері страхування фінансових ризиків. Проблеми міжнародно - правового регулювання страхування фінансових ризиків на ринку цінних паперів і фінансових послуг є досить новими і малорозвиненими для правової науки і практики. Однак юридична наука активно досліджує ці проблеми з точки зору підприємницького, договірної права, правового регулювання різногалузевих договорів, включаючи договори на ринку фінансових послуг.

Страховання фінансових ризиків — вид майнового страхування (класифікація страхування), яке за своєю суттю є страхуванням ризику втрати прибутку чи неотримання доходу внаслідок різних причин. Страховання фінансових ризиків як один з видів добровільного страхування передбачено п. 18 ст.6 Закону України "Про страхування"

[1], але ніякого визначення і класифікації фінансових ризиків у чинному законодавстві немає. Згідно з класифікацією ризиків, запропованою Першою директивою ЄС від 24 липня 1973 р.[2], до групи фінансово-кредитних ризиків віднесено як ризики, що виявляються у зв'язку з наданням кредитів, так і ризики, які призводять до інших фінансових збитків.

При цьому українське законодавство не уточнює, які з них відносяться безпосередньо до фінансових. На практиці ж під цими ризиками розуміються будь-які ризики фінансових втрат. Таке визначення фінансового ризику є надзвичайно широким, і під нього може підпадати будь-який результат людської діяльності, що має грошовий еквівалент. Універсальність даного поняття є наслідком універсальності грошей і грошових відносин, які відображають всі сторони суспільної поведінки людини і супутні йому ризики. Зрозуміло, що при такій постановці питання підведення під категорію фінансового ризику будь-якого з відомих видів страхування є лише справою техніки. Але по своїй суті найбільш близькими до страхування фінансових ризиків є: страхування кредитів, страхування інвестицій, страхування гарантій.

Обмеженість наведеного переліку не виключає сказаного раніше: при необхідності практично будь-які види страхування можуть бути представлені як страхування фінансового ризику. Іншими словами, технологія страхування фінансових ризиків може використовуватися як для страхування фінансових ризиків, так і для страхування традиційних ризиків, які для цього мають бути штучно представлені у вигляді фінансових. Такий підхід до страхування забезпечує ряд технічних переваг:

по-перше, дає можливість уніфікувати договори, які були специфіковані під конкретний вид ризику;

по-друге, істотно розширює можливості для маневру при виборі тарифу (при страхуванні фінансових ризиків діапазон тарифів є однією з найширших: типовим є діапазон 5 ... 15 %, хоча може бути і ширше);

по-третє, не виключає можливість використання необхідної конкретизації, властивої традиційним видам страхування (як правило, договір страхування фінансового ризику є синтезом правил страхування фінансових ризиків і якого-небудь традиційного ризику, а то й кількох відразу);

по-четверте, страхування фінансових ризиків як сфера страхування не має таких жорстких професійних стандартів, як традиційні види страхування. Це відкриває широкі можливості для творчості при розробці договору і значно ускладнює перевірку його обґрунтованості.

Як бачимо, підстав для підвищеної уваги до страхування саме фінансових ризиків більш ніж достатньо. Особливості фінансових

ризиків відповідно до існуючої в теорії страхування класифікації ризиків, фінансові ризики відносяться до категорії майнових. Однак, на відміну від більшості традиційних майнових ризиків, які за своїм змістом зазвичай є елементарними і не можуть бути розкладені на більш прості складові, фінансові ризики є комплексними і складаються з більш простих ризиків, які можуть мати взаємні зв'язки, що ускладнюють властивості ризику в цілому. Однією з найважливіших складових фінансового ризику є «людський фактор», який непередбачуваним чином впливає на рівень ризику. Зазначені особливості фінансових ризиків призводять до того, що властивості кожного з них є унікальними (навіть у групі однорідних ризиків). Тому статистика таких ризиків відсутня або дуже приблизна, що принципово відрізняє їх від традиційних ризиків, статистика яких відома і вельми стабільна [3, 23].

Страхування фінансових ризиків полягає в тому, щоб відшкодувати можливі втрати у разі, коли через певний період застраховані угоди не дадуть очікуваної віддачі. Страхове відшкодування в такому випадку і встановлюється в обсязі різниці між страховою сумою і отриманим доходом від застрахованої комерційної діяльності .

До страхування фінансових ризиків відносять:

- страхування недоотримання (втрати) прибутку (доходу);
- страхування на випадок зниження обумовленого рівня рентабельності;
- страхування ризику засновника;
- страхування біржових ризиків;
- страхування валютних ризиків.

Крім базового ризику (пошкодження або знищення майна), ризику уповільнення або зупинки виробничого процесу, страхування від втрат прибутку має врахувати ризики, пов'язані з сезонністю виробництва, тривалістю терміну відшкодування, характером конкуренції в певній галузі, частковою участю у фінансуванні ризику втрат прибутку самого страхувальника.

Зміст договору страхування наведений у ст.16 Закону про страхування перелік відомостей обов'язковий для будь-якого договору страхування, у тому числі і для договору страхування фінансових ризиків[1].

Страхування є одним із ключових елементів фінансово-економічного механізму розвитку підприємництва та пов'язане із більшістю інших елементів даного механізму функціональними парними зв'язками прямо чи опосередковано. Основними зв'язками, що забезпечують цілісність фінансово-економічного механізму розвитку підприємництва, є зв'язки страхування із податковою та фінансово-кредитною системами, що обумовлено їх спільним

значенням у розподілі і перерозподілі ВВП та значенням страхування для досягнення сталості функціонування даних елементів зазначеного механізму.

Здійснення страхування фінансових ризиків не має достатнього теоретичного та правового обґрунтування. Категоріальне осмислення фінансового ризику є неузгодженим і дає можливість для виникнення протиріч у його класифікації. Правове розуміння фінансового ризику недостатньо сформоване, правові структурні градації підприємницького ризику як об'єкта страхового захисту не відповідають таким градаціям у їх теоретичному розумінні, що є підґрунтям методичних труднощів у страхуванні ризику.

Перелік страхових послуг щодо страхування фінансових ризиків є широким і принципово може бути зведений до страхування від втрат прибутку, страхування кредитів, страхування інвестицій, страхування від інших фінансових втрат. Високий рівень спорідненості джерел формування страхового ризику існує і між формами страхового захисту від фінансового ризику, що дає підстави для виокремлення підгалузі страхування фінансового ризику в межах галузі страхування підприємницького ризику. На сучасному етапі страхування фінансових ризиків нормативно провадиться в межах галузі майнового страхування і включає в себе страхування від ризику втрати прибутку та ризику інших фінансових втрат, що перешкоджає адекватності актуарних розрахунків. Облік параметрів страхових операцій зі страхування кредитів та страхування інвестицій також проводиться відокремлено, що не перешкоджає актуарним розрахункам, але суперечить економічному змісту даних ризиків. Необхідною є побудова науково обґрунтованої субординаційної підпорядкованості видів страхування фінансових ризиків.

Основним методом кількісної оцінки фінансового ризику з метою його страхування є статистична оцінка на основі теорії імовірності. Вибір саме статистичної оцінки пояснюється тим, що до основних позицій добору ризиків за їхньою страхувальністю належить імовірнісний характер ризику та можливість оцінки його рівня. Досягнення збалансованості страхового портфеля при цьому можливе за умови повної індивідуалізації страхових тарифів чи їх диференціювання. Однак статистика страхових випадків, що міститься у розпорядженні страхової компанії, є умовно придатною для розрахунку узагальнених тарифів і непридатною для побудови системи тарифів чи індивідуальних тарифів, що особливо актуально при страхуванні фінансових ризиків у зв'язку із підвищенням як правило рівнем їхньої імовірності[4, 6].

Страхування фінансових ризиків є домінантним фактором і в розвитку страхового ринку України. Існує повна відповідність між динамікою страхових премій за всіма видами страхування, динамікою

страхових премій за добровільним майновим страхуванням та динамікою страхових премій за страхуванням фінансових ризиків. Імовірнісний характер валових виплат для страхування загалом, добровільного майнового страхування і страхування фінансових ризиків також є узгодженим, що підтверджується однаковою формою закону розподілу імовірності та високим рівнем кореляції між обсягами виплат.

Існують значні відмінності в рівні фінансового ризику для суб'єктів, які діють у різних видах економічної діяльності, що дає підстави наголосувати на необхідності диференціації страхових тарифів відповідно до виду діяльності, який провадить страхувальник. Наступним етапом повинна стати диференціація страхових тарифів відповідно до індивідуальних характеристик фінансового стану та фінансової ефективності діяльності страхувальника.

Особливо високим є фінансовий ризик для страхувальника, що діє у сільському господарстві. Сільськогосподарське виробництво обтяжене великою кількістю форм підприємницького ризику, причому варіативність результатів діяльності у сільському господарстві також є однією із найвищих. Зважаючи на високий ступінь ризику, доцільно розробити та обґрунтувати систему страхового захисту сільськогосподарських підприємств, яка повинна включати і захист від фінансових ризиків.

Основним чинником, що негативно впливає на результати страхування фінансових ризиків, є низький рівень обґрунтованості страхових тарифів, що обумовлюється як недостатньою статистичною достовірністю актуарного обґрунтування тарифів, так і відсутністю розрахункового підтвердження їх диференціації.

Удосконалення теоретичного забезпечення страхування фінансових ризиків повинно полягати у формуванні категоріального розуміння фінансового ризику, а саме: у формулюванні категоризованого визначення фінансового ризику, розгляді системи взаємозв'язків пропонованої категорії з іншими економічними категоріями, формуванні систем класифікації категорій, узгоджених із категоризованим визначенням, розгляді основних властивостей утворених класів за запропонованими системами класифікації[4, 12].

Страховання від втрат прибутку є доцільним не тільки при посиленні захисту сільськогосподарських товаровиробників, а й при розширенні фінансово-економічного механізму надання гарантій підприємницькій діяльності в цілому. При цьому існує потреба в диференціації страхових тарифів за видами економічної діяльності.

Страховання від втрат прибутку, як один з видів страхування, передбачає виплату відшкодування, яке замінює для страхувальника суб'єкта регулярне надходження грошових коштів, необхідних для фінансування підприємницької діяльності, зберігання фінансової

рівноваги на такому рівні, яка була б досягнута при ненастанні страхового випадку [5, 124].

Список використаних джерел:

1. Про страхування: Закон України від 01.01.2013 р. [Електронний ресурс] /Сайт Верховної Ради України - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
 2. Перша Директива Ради 73/239/ЄЕС "Щодо узгодження законів, підзаконних та адміністративних положень стосовно започаткування та ведення діяльності прямого страхування, іншого, ніж страхування життя" від 24 липня 1973 року[Електронний ресурс] /Сайт Верховної Ради України - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_281
 3. Сіренко І. Аналіз розвитку страхового ринку та оцінка його перспектив / І. Сіренко // Страхова справа. – 2009. – № 3(35). – С. 23–25.;
 4. Страхування фінансових ризиків як механізм надання гарантій суб'єктам підприємницької діяльності [Текст] : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08 / Бабенко Вікторія Геннадіївна ; Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". - Суми, 2007. - 21 с.
 5. Яворська Т.В. Страхові послуги: [навчальний посібник] / Т.В. Яворська- К. : Знання, 2009. – 350 с.
- Науковий керівник:** Малишко Володимир Миколайович
кандидат юридичних наук, доцент кафедри.